

(ร่าง) พญานาค หมา และน้ำมะพร้าว :

บทความวิเคราะห์ว่าด้วยปรากฏการณ์ของความเชื่อในสังคมไทยร่วมสมัย

บทนำ

ประเด็นเรื่องหมา พญานาค และน้ำมะพร้าว ได้กลายเป็นประเด็นของการถกเถียง พูดคุย ที่นับเป็นปรากฏการณ์ภายใต้สถานการณ์โควิดที่เกิดกำลังตึงตัว แต่อีกนัยหนึ่งได้กลายเป็นปรากฏการณ์สะท้อนให้เห็นว่าที่เป็นกระแส ที่มีทั้งเห็นด้วย เห็นต่าง ล้อเลียนเสียดสี เห็นด้วยก็ประนามอีกพวกหนึ่งว่าไม่ฉลาด เห็นด้วยก็ต่อต้านตีโต้ ต่อปรากฏการณ์ความเชื่อ จนกลายเป็นความงงงาย หรือทำนองว่าประนามต่อความเชื่อหรือความไม่เชื่อ ทั้งหมดเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ใน พ.ศ.นี้ ทำให้คิดตั้งคำถามผสมรวมกับมีอาจารย์ท่านหนึ่งชวนคิด ชวนถามทำนองว่าเขียนเรื่องน้ำมะพร้าวหน่อย ด้วยความที่ท่านอาจารย์เองคงเป็นผู้ที่เห็นประโยชน์ของน้ำมะพร้าว หมายความว่ากินเป็นประจำและเห็นเป็นประจำ จึงเข้าผู้เขียนว่า อาจารย์เขียนหน่อยสิว่ามะพร้าว ทำให้ทำแข็งจริงใช่ไหม ? จึงมาคิดตามอาจารย์ท่านนี้หนึ่งมองเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมในแบบสังคมวิทยา อีกนัยหนึ่งเป็นค่านิยมใหม่ภายใต้สังคมของการไร้ที่พึ่งหรืออย่างไร พอเกิดอะไรขึ้นอีกเล็กน้อยได้กลายเป็น กระแส เหมือนหาอะไรพึ่งไม่ได้ สิ่งที่มีอยู่ก็ขอพึ่งแล้วกัน จึงเกิดปรากฏการณ์หมาสองหาง จึงจกสองหาง หรือสัตว์แปลก อะไรที่แปลก ๆ จึงเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อไป ส่วนดีไม่ดี หรือมีผลเป็นอย่างไรเป็นอีกเรื่องหนึ่งเป็นปัจเจกที่จะพึงทำหรือดำเนินการร่วมกันภายใต้ความเป็นไปได้หรือผลได้ต่อสิ่งเชื่อนั้น ซึ่งผู้เขียนจะได้นำมาคิด ชวนคิดและแบ่งปันเป็นชุดคิดร่วมกัน ในเชิงเล่าเรื่องวิเคราะห์ต่อไป

ภาพ 1 ประเด็นวิวาทะว่าด้วยหมาและพญานาคในสังคมไทยช่วงพุทธศักราช 2564 (ภาพออนไลน์)

พญานาคในพุทธศาสนาและสังคม

วิถีแห่งนาค กับความเชื่อในพระพุทธศาสนา วิถีแห่งนาคกับความเชื่อในเชิงชาติพันธุ์ ดังนั้นคติทั้งสองประเด็นมีแนวคิดที่สัมพันธ์กับมิติทางสังคม แต่นาค (นาค-ผู้ประเสริฐ) ได้กลายเป็นประเด็นวิวาทะในตอนนี้ นาคได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อ ที่เชื่อว่ามีอยู่จริง จึงปรากฏเป็นการสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่ดีที่เชื่อว่า

นาค ตัวนาค รูปปั้นพญานาค เช่น นาคบ้านลุมพล (บ้านกกกอก จ.มุกดาหาร) พญานาคราชปู่ศรีสุทโธ วังคำชะโนด จ.อุดรธานี หรือรอยพญานาค ไปปรากฏเป็นรอยบนรถ บนบ้าน ให้คนแตกตื่นเป็นข่าวบ่อย เป็นต้น หรือนาคในเชิงคติทางสังคม อาทิ พญานาคในคติของคนไทย ส่วนรูปทรงเป็นอย่างไร คงอย่างที่เห็น รวมทั้งนาคได้กลายเป็นพฤติกรรมร่วมของสังคมที่ว่านาค หลุมพญานาค น้ำจากพญานาค จนกระทั่งกลายเป็นความเชื่อ ที่หลายครั้งออกแนวมงาย หรือจนกลายเป็นเสียเงิน เสียทอง เสียเวลาและเสียโอกาส ดังนั้นนาคในความหมายของพระมหาไพโรวัลย์ รวีวัฒนโธ จึงหมายถึงนาคที่มาพร้อมกับความเชื่อที่ส่งผลเป็นความมงาย ส่วนใครจะตีความผิดถูก สอดคล้องกับรสนิยมความเชื่อ หรือพาดพิงไปถึงกลุ่มคนที่ส่งเสริมความเชื่อพญานาค หลวงพ่อ หลวงปู่ หรือหมอดู ตรงนั้นก็คงเป็นการท้วงกันด้วยความเชื่อหรือชุดความเชื่อ ก็ให้เป็นเอกลักษณ์ของท่านแต่ละคน คิดเอง ต่อเติมเอาเองว่าจะคิดหรือ จะเชื่ออย่างไร แต่วิธีการของชาวพุทธ เวลาสะท้อนคิดต้องสะท้อนบนหลักของ “เหตุ-สູ-ผล” และต้องไม่เ็นไปเพื่อการ “ว่าร้าย-กล่าวร้าย” และนำไปสู่ความรุนแรง ดังนั้นจึงจะต้องจบที่ปัญญา คือความรู้ หรือพัฒนาไปเป็นกระบวนการของความรู้ การเขียนไม่ชี้ชัดว่าต้องเป็นอย่างไร แต่ขอบอกว่า เอาแนวพุทธมาพูดก็ต้องอธิบายและตีความตามกรอบแห่งพุทธ มิฉะนั้นก็จะไม่เกิดผลใดหรือผลในทางใดแต่อย่างใด ? ก็เท่านั้น

บางคนบอกว่าคติเรื่องนาคในพระพุทธศาสนาเป็นผู้มีส่วนสนับสนุนศาสนา มีส่วนสร้างโลกทัศน์ทางศาสนาที่หมายถึงผู้ค้า สนับสนุน หรือป้องกันภัยในพระพุทธศาสนากรณีนาคกับการแผ่พังพานปกเกล้าปกเศของพระพุทธศาสนาเจ้าจึงเป็นที่มาของพระพุทธรูปปางนาคปรก หรือการบวชนาคในคติของชาวพุทธในประเทศต่าง ๆ รวมไปถึงนาคในฐานะที่เป็นคติความเชื่อที่ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์เช่น กลุ่มชาติพันธุ์เชื่อว่าบรรพบุรุษที่มีมาจากนาคที่ผสมรวมกับชาวอินเดียจึงกลายเป็นบรรพชน เป็นต้น ทั้งหมดเป็นคติที่ว่าด้วยนาค ส่วนนาคจะแปลงรูปเป็นงูใหญ่มีหงอน หรือมังกรในคติแบบจีน ตรงนั้นไม่เถียงเพราะมีอยู่จริงหลักฐานมีแต่ต้องการยกมาเทียบเคียงให้เห็นว่ามันมีอยู่แล้วอย่างนั้น แปลว่า นาค พญานาค งูใหญ่มีหงอน หรือมังกรแบบจีน คนละความหมายเอาคติคนละอย่างมาคุยกัน ถกเถียงกัน ลากมาเป็นเรื่องเดียวกันก็ตีกันอย่างที่เกิดเป็นวิวาทะ สิบครั้งคุยกันคนละเรื่องจะให้เป็นเรื่องเดียวกันก็มันสิ

ภาพ 2 พญานาค นาค และคติความเชื่อเรื่องนาคในสังคมไทย (ภาพออนไลน์)

หมาในพระพุทธศาสนาและสังคม

หมาหรือสุนัขในคติทางพระพุทธศาสนา อาจมีค่านิยม ต้องออกตัวว่าประเด็นของหมา เป็นเรื่องของพระเถียงโยม และโยมเถียงพระ ยกประเด็นหมา จึงยกหมามาบอกว่า ในคติทางพระพุทธศาสนา หมาเป็นสัตว์ที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา หากเชื่อว่าประวัติของพระพุทธเจ้าส่วนนี้เป็นจริงหรือเกี่ยวข้องหมาก็มีนัยยะเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาด้วย (1) หมาในบริบท ที่เป็นคติความเชื่อทั้งในส่วนคัมภีร์ทางศาสนา เช่น พระโพธิสัตว์เคยเสวยชาติเป็นหมา ดังปรากฏในกุกกุรชาดก พระโพธิสัตว์เคยเป็นหมาและใช้ชาติของความเป็นหมาในการสร้างบารมีแสดงธรรมให้พระเจ้าพรหมทัตฟัง หรือในคัมภีร์ธรรมบท มีหมาหลายแหล่งที่ว่าด้วยหมาหรือสุนัข ที่มีทั้งหมาดีและหมาไม่ดีแต่ก็แปลว่าหมามีตัวตนในมิติทางพระพุทธศาสนา ในบริบทสังคมร่วมสมัย หนองจนถึงปัจจุบัน เช่น หมาไลก้า (Laika) สุนัขไปสู่อวกาศของรัสเซีย หมาฮาจิโกะ (Hachikō) ของญี่ปุ่น ที่จงรักภักดีรอเจ้านายที่เสียชีวิตที่สถานีรถไฟเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี หรือบ๊อบบี้ (Greyfriars Bobby) แห่งสกอตแลนด์ หมาดิงโก้ ผู้ปกป้องในดินออสเตรเลียในยุคแรก ๆ จากชาติตะวันตก หมาย่าเหล่ ของรัชกาลที่ 6 หมาทองแดง ของพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่เก้า ทั้งหมดเป็นหมาที่ว่าด้วยเรื่องของความเป็นเพื่อน เป็นที่อยู่อาศัย ดังนั้นหมาในมิติของพระมหาไพรวัลย์ รวินฺนโณ จึงเป็นหมาที่ว่าด้วยคุณค่าเชิงประจักษ์ในปัจจุบัน แปลว่าหมาในคติของสังคมในแบบเป็นอยู่ดำเนินชีวิต หมาที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การลากโยงให้มาบูชาหมาที่เป็นเพื่อนด้วยการให้น้ำ ให้ข้าว ดูแลหมา จึงเป็นหมาในมิติร่วมสมัยในชีวิตจริง ซึ่งไม่อิงกับความเชื่อ วัฒนธรรม และสังคม แต่ที่ยกมาต้องการบอกว่า คนทะเลาะกันว่าด้วยเรื่อง หมา มังกร สัตว์เดรัจฉาน และใช้คำบริพากันด้วยความ “อหังการ – มมังการ” และเหยียบย่ำทับถมกันว่าด้วยเรื่องสัตว์ เท้าที่ดูเหมือนละเลย ละเมิดความเป็นคนไปเสียได้ ทั้งหมดไม่มีความเห็นในเชิงปัจเจก สะท้อนเพียงว่า หมาคคน และตัวคน จะเป็นอย่างไรว่าทะเลาะด้วยหมาดีกว่าพญานาค เป็นวาตะกรรมของท่าน มหาไพรวัลย์ ส่วนเท็จจริงอย่างไรเป็นเอกสิทธิ์ของท่านเพราะเป็นมิติของการให้เหตุผลในแบบท่าน ผู้เขียนคงไม่ยืนยันว่าผิดถูกส่วนใคร แต่ขอบอกว่า หมา มังกร คน อันไหน สำคัญ หรือใครสร้างไครอย่างนั้นมากกว่า พิเคราะห์พิจารณาเอาเอง

ภาพ 2 Bobby แห่งสกอตแลนด์ และ ฮาจิโกะ ของญี่ปุ่น

สัญลักษณ์ของความกตัญญูต่อเจ้าของและถูกปั้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ (ภาพออนไลน์)

น้ำมะพร้าว ปรากฏการณ์แห่งความ “เจียน” กับพฤติกรรมทางเพศสู่ชุดความเชื่อทางสังคม

ผู้เขียนก็สงสัย ด้วยเกิดมาเห็นแต่น้ำมะพร้าวกับพิธีกรรม มะพร้าวกับความเชื่ออื่น ๆ มะพร้าวเป็นอาหาร แต่ก็ไม่เคยทราบมาก่อนว่า มะพร้าวกับความเจียน หรือเป็นส่วนทำให้เจียน จนหาแข่งได้นานเป็น

อย่างไร จึงต้องออกตัวว่าไม่ทราบ จะด้วยน้ำมะพร้าวเป็นปัจจัย หรือสาเหตุ หรือน้ำมะพร้าวเป็นส่วนสำคัญ ถ้าเป็นอย่างนั้นจริงก็ศึกษากันให้เป็นประจักษ์แล้วยืนยันด้วยวิทยาทางการแพทย์ว่า มันส่งเสริมความแข็งแรง หรือทำให้เกิดความตื่นตัว จนกลายเป็นพิตจิต วันละ สี่ห้าครั้ง ก็ยืนยันไปเลยว่าของเขาดี จะได้ส่งเสริมเป็นอุตสาหกรรมน้ำมะพร้าว ด้วยดีมีกำไรง่ายเข้าถึงง่าย แต่อีกปัญหาที่ตามมา ถ้าเกิดมะพร้าว ขายดี ส่งขายได้ทั่วโลก จะส่งผลกระทบต่อการผลิตประชากร ปัญหาอาจถามกรรมว่าด้วยการอุดหนุนขึ้นกระทำชำเราไหม ? (เป็นคำถาม) หรือการกระตุ้นราคาความอยากอันปริมาณไม่ได้ จนกระทั่งกลายเป็นพฤติกรรมของการสมสู่เกินกว่าจะพึงได้ หรือจะดีเสียอีกไหม ในปรากฏการณ์นี้ว่าคนส่วนใหญ่มีสุขภาพทางเพศที่สมบูรณ์ สมดุล จนกระทั่งกลายเป็นนิยม ยกย่องและใช้ประโยชน์จากน้ำมะพร้าวให้เป็นอุตสาหกรรม ที่เน้นเฉพาะทาง ให้เป็นสินค้าส่งออก แต่ต้องไม่ใช่วิธีการ “ปลอม” ผ่านกระบวนการโปรโมท หรือว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์ของการสร้างความเชื่อ เสมือนจริงให้เกิดขึ้นอย่างนั้นหรือไม่ ไม่มีคำตอบ แต่ทั้งหมดคิดเอง หากคำตอบเอง แต่ชวนคิดชวนคุยเพื่อประโยชน์ของการคิดอย่างมีเหตุมีผล และแสดงต่อความเชื่ออย่างเหมาะสมเป็นเหตุเป็นผลอย่างนั้น

ภาพ 3 ปรากฏการณ์ทางความเชื่อของน้ำมะพร้าว (ภาพออนไลน์)

บทวิเคราะห์ว่าด้วยพญานาค หมา และน้ำมะพร้าว

ในทั้ง ๓ ประเด็นคงไม่ออกตัวว่าอันไหนมีคุณค่าหรือประโยชน์ หรือว่าอันไหนสำคัญกว่าอันไหน เพราะว่าความเชื่อ ก็คือความเชื่อ ดังนั้นคงไม่ประเด็นว่าด้วยผี ฉี ศาสดา หรือพฤติกรรมความเชื่อที่นำไปสู่การสร้างพฤติกรรมทางสังคมอื่นๆ ไม่ใช่เฉพาะนาค หมา หรือน้ำมะพร้าว แต่ทั้งหมดเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อ ที่มีผลเป็นพฤติกรรมทางสังคม มังกร ความเชื่อว่าด้วยมังกร ก็มีการบินพญานาค ปันมังกร หรือวิถีของสัตว์เลื้อยคลาน ความเชื่อเกี่ยวกับนาคกับการบวช หรือความเชื่อเกี่ยวกับบรรไดนาคทั่วประเทศอันว่าด้วยนาค มังกร และสัตว์เลื้อยคลาน ในส่วนหมา ก็คงเป็นสัตว์ดึกดำบรรพ์ที่มีพัฒนาการร่วมกับมนุษย์ เอสกิโม ใช้หมาเป็นเครื่องลากจูง คนพื้นเมืองออสเตรเลีย มีหมาเป็นสัตว์ร่วมขตกรรมในการเดินทางและร่วมเดินทางและใช้ชีวิต จนกลายเป็นพัฒนาการของการอยู่ร่วมกัน หรือคิดว่าด้วยหมากับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ และกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์และสิทธิสัตว์ เป็นสิ่งที่ปรากฏการณ์รวมกับสังคมไทย หรือสังคมอื่น ๆ ที่ว่าด้วยสัตว์ หรือการกินสุนัข หรือหมาในประเทศเวียดนาม หรือกรณีน้ำมะพร้าว กับความพิต ได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อ หรือสิ่งทำให้เชื่อ ส่วนจะจริงไม่จริงในประเด็นทางความเชื่อนั้น ของแต่ละท่าน ว่าใครจะเชื่ออะไรอย่างไรด้วยเหตุผลในเรื่อง ความเชื่อเป็น “ปัจเจกบุคคล” เรื่องใครเรื่องท่านเหมือนในทีวี จะให้ประเด็นกรณีนี้ที่กล่าวถึง

ความเชื่อว่าเป็นเรื่อง “เชิงบุคคลโปรดใช้วิจารณ์ญาณ” ในการรับชม แปลว่าชมได้ แต่จะเชื่อไม่เชื่อเป็นเรื่องของท่าน ดังนั้นในความเป็นปัจเจกกับความเชื่อจึงเป็นเรื่องเดียวกัน และเป็นเรื่องที่จะพึงให้เกิดขึ้น การถกเถียงกันว่าด้วยเรื่องหมา พญานาค น้ำมะพร้าวจริงไม่จริง ใช่ไม่ใช่ ถูกไม่ถูก ข้อดีคือทำให้เกิดการถกเถียงกัน เป็นการหาข้อมูล หาหลักฐานมาพูดคุย กันหรือเสริมประเด็นในกันและกัน อีกนัยหนึ่งทำให้เกิดการถกเถียงกันในเรื่องที่จะทำให้เกิดพลัง และพลวัตในองค์กรรวม อีกนัยหนึ่ง ในความเสียหายที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความเสียหาย จนกระทั่งกลายเป็นผลกระทบ หรือส่งผลกระทบต่อองค์กรรวม ต่อประเด็นดังกล่าว ดังนั้นในการเขียนนี้ไม่ได้ต้องการยืนยันใครหรืออย่างไร แต่ต้องการบอกเพียงว่า เชื่อเป็นเรื่องของพวกท่าน แต่อย่าเอาสิ่งเชื่อมาทุ่มเถียง ตบตีกันจนกลายเป็นข้อพิพาทในทางสังคม (1) ใช้วิจารณ์ญาณ ในการพูดคุยถกเถียง กันอย่างมีเหตุ มีผล และใช้ปัญญาในการพูดคุยกัน (2) ใช้เกณฑ์ที่เหมาะสมพูดคุยกัน หมายถึงในทางพระพุทธศาสนามีหลัก กาลามสูตร (ก) ชุติความเชื่อที่มีอยู่ในสังคม (ข) วิธีการแสวงหาความเชื่อด้วยหลักนี้ (3) เกณฑ์ในการทวนสอบต่อความเชื่อ หรือสิ่งเชื่อและนำไปสู่การเชื่ออย่างสร้างสรรค์และเป็นไปได้ (ค) การใช้ความเชื่อนั้นเป็นฐานในการดำเนินชีวิตที่สมดุลไม่วิเวก พิพาท จนกลายเป็นความขัดแย้งรุนแรงต่อกัน อีกกรณีหนึ่งการใช้เกณฑ์หลักมหาประเทศ เกณฑ์อื่นในการวินิจฉัย และมีท่าทีต่อความเชื่อด้วยทัศนคติ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเกณฑ์ตามความเชื่อของท่านโดยมีเป้าหมายเป็น ไม่รุนแรง ไม่กล่าวร้าย ไม่ว่าร้ายเป็นสำคัญ สิ่งนั้นจึงจะได้ชื่อว่าเป็นความสุขในการใช้ชีวิตร่วมกัน หากจะแข็ง หมาจะเห่า มังกรจะเกาข้างฝา ก็เรื่องของพวกท่าน แต่โปรดใช้วิจารณ์ญาณ อย่างสมเหตุสมผล เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างนั้นจะดีกว่ากรรมง

บทสรุป

การเขียนนี้ไม่ได้ต้องการบอกอะไร เพียงแต่ต้องการบอกว่าข้าพเจ้าคิดต่อเรื่องเหล่านี้ด้วยเหตุผล แบบที่ยกมา หมา มังกร และห้าแข้งจากน้ำมะพร้าว จนกลายเป็นผลประโยชน์ การตลาดแบบฉกฉวยทางความเชื่อหรือสิ่งเชื่อ ล้วนเกิดขึ้นแน่นอน และเห็น ๆ กันอยู่ ว่าอะไรเป็นปรากฏการณ์ทางความเชื่อ และอะไรเป็นสิ่งที่ส่งผลให้เกิดขึ้น เช่น เชื่อนาค ส่งผลเป็นรายได้ผลประโยชน์ การเชื่อว่าน้ำมะพร้าว มีผลเป็นความเชื่ออย่างนี้เป็นต้นทั้งหมดเป็นปรากฏการณ์ของความเชื่อและสิ่งเชื่อ และคงไม่ได้บอกว่าอะไรดี ไม่ดี หรืออย่างไรเหมาะสมควรกว่ากัน แต่ทั้งหมดต้องการบอกว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเวลานี้ ข้าพเจ้าคิดแบบนี้เหมือนบันทึกความคิดและไม่ได้คาดหวังว่าใครจะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยแต่ทั้งหมดเป็นการสะท้อนคิดภายใต้ปรากฏการณ์ หรือเหตุการณ์ร่วมสมัยที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน มนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีความคิดความเชื่อ เป็นของบุคคลทุกชาติพันธุ์ภาษา และศาสนาเหมือนกันหมด และในความเหมือนเหล่านี้ได้กลายเป็นปรากฏการณ์เชิงสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน หมา พญานาค และมะพร้าวกับความเงี่ยน เป็นปรากฏการณ์ต่อความเชื่อ การตลาดที่ใช้ความเชื่อเป็นฐาน และความเชื่อกับผลิตผลของการตลาดเป็นเรื่องเดียวกัน บันทึกไว้เพื่อบอกว่าข้าพเจ้าคิดแบบนี้

ขออนุญาตไปกินน้ำมะพร้าว บูชาหมา กราบพญานาคก่อน

แล้วมีโอกาสจะเล่าให้ฟังในโอกาสต่อไป ว่าผลเป็นอย่างไร

เขียน 9/2/2564